

Život vybraných púštných matiek a ich aplikácia pre spiritualitu žien

Slavomíra Svobodová

<https://doi.org/10.54937/nhe.2024.13.2.18-34>

The Lives of Selected Desert Mothers and their Application to Women's Spirituality

Abstract: *This article is an attempt to provide a historical context for the lives of selected desert mothers, to situate their lives within desert spirituality, and to attempt to apply their lives or sayings to the spirituality of women. The article is divided into three chapters. The first chapter deals with the biblical symbolism of the desert and also contains the general origins of monasticism. The second chapter describes the lives of selected desert mothers and the third chapter deals with the application of the life of the desert mothers for women's spirituality. The article also tries to give an answer to the question whether the life or some sayings of the desert mothers can be of benefit to the spirituality of today's women and what a woman can learn from them. This article connects history with biblical verses, as well as psychology and women's spirituality.*

Keywords: *Desert Mothers. Monasticism. Spirituality of the Desert. Women in the Ancient Church. Women's Spirituality.*

Úvod

Významnú kapitolu v dejinách mníšstva predstavuje fenomén tzv. púštnych otcov. Boli to muži, ktorí odišli žiť na púšť, preferovali samotu, jednoduchosť a ticho. Opustili rušné mestá, hluk a davy ľudí. V tichu sa usilovali o jednotu s Bohom, čistotu srdca i myšlienok. Ich životu a náuke je v literatúre venovaná značná pozornosť.¹ Na okraji akademického záujmu sa nachádzajú ženy, ktoré nasledovali ich príklad. Sú to tzv. púštne matky. Životy týchto žien sú menej preskúmané a v pomere k púštnym otcom sa ich zachovalo menej.

---

¹ Pre úvod do témy o živote púštnych otcov pozri napr. BOWDEN, Emily F. *The Fathers of the Desert*. Second Edition. London: Burns and Oates, 1907.

V článku sa zameriavame na život vybraných púštnych matiek, ich známe výroky s aplikáciou pre spiritualitu žien.

Článok je rozdelený na tri kapitoly. Prvá kapitola sa zaoberá biblickou symbolikou púšte, objasňuje význam púšte vo Svätom Písme a dôvody odchodu na púšť prvých kresťanov a opisuje aj spiritualitu púšte, ktorá zahŕňa i cestu púšte. Púštnym matkám je venovaná druhá kapitola, ktorá začína krátkou úvahou o postavení žien v prvotnej cirkvi, pokračuje opisom života púštnych matiek, známych aj menej známych s použitím ich výrokov. Záver tejto časti sa zaoberá hriešnicami, ktoré odišli na púšť, zmenili svoj spôsob života a stali sa tak vzorom pre druhých. Aplikáciou života púštnych matiek pre spiritualitu žien sa zaoberá tretia kapitola. Článok sa pokúša nájsť odpovede na otázky: Prečo sa ženy rozhodli ísť na púšť, opustiť istoty, rodinu, priateľov a vyhľadať samotu s tichom? Ako viedli druhé ženy? Čo im pomáhalo, aby sa nevzdali a vydržali kráčať ďalej? Naozaj žili v úplnej samote? Môže byť ich život alebo výroky prínosom pre spiritualitu dnešných žien? Čo sa môžeme od nich naučiť? Pri písaní článku som využila dostupnú slovenskú i zahraničnú literatúru, zozbierané výroky púštnych otcov a matiek preložené z originálu do angličtiny ako aj odborné články o púštnych matkách.² Pri výbere materiálov k článku a pri písaní som použila analyticko-syntetickú metódu, komparačnú metódu, opisnú metódu. Článok prepája históriu s biblickými veršami, so psychológiou a ženskou spiritualitou.

1. Biblická symbolika a spiritualita púšte

V kapitole sa zameriame na symbolický význam púšte vo Svätom Písme a následne na púštnu spiritualitu.

1.1 Púšť vo Svätom Písme

Púšť (gr. *eremos*),³ ako geografické miesto, je oblasť so slabou vegetáciou. Na púšti nie je voda a v myslí Židov to bola najvyššia kliatba. Bez vody totiž nebol život, a tak púšť znamenala smrť. V Knihe Levitikus je púšť miestom, ktoré je prekliate, bývajú v nej démoni (Lv 16,10.21). V tejto neúrodnej krajine bývajú aj nebezpečné zvery (Iz 13,21; 14,23; 30,6; 34,11 – 16; Sof 2,13n) a je opakom obývaných miest.

V Písme nájdeme mnoho príkladov odchodu na púšť. Tým, že Boh cez púšť doviedol svoj ľud (Dt 1,19) do krajiny plnej mlieka a medu, sa mení i symbolika púšte. Stáva sa miestom zrodu Božieho ľudu. Symbolizuje duchovný prechod, pričom exodus Izraela je jeho definitívnu podobou.⁴ Púšť teda nie je len miestom pokoja, úniku alebo ústrania. Práve naopak. Je to miesto vnútorného protestu, pokánia, pokúšania i askézy⁵, zápasov aj

---

² Pre viac informácií o púštnych matkách pozri napr. EARLE, Mary C. *The Desert Mothers: Spiritual Practices from the Women of the Wilderness*. Harrisburg, Pa: Morehouse Pub, 2007; aj KING, Margot H. *The Desert Mothers*. Toronto: Peregrina Pub, 1989.

³ Znamená opustený, osamelý (miesto alebo človek); neobývané, pusté (miesto). In BIBLE STUDY TOOLS. *New Testament Greek Lexicon – NAS*. [online]. [cit 2024-10-05]. Dostupné na internete: <<https://www.biblestudytools.com/lexicons/greek/nas/eremos.html>>.

⁴ THOMAS, Charles, LÉON-DUFOUR, Xavier. Púšť. In LÉON-DUFOUR, Xavier (ed.). *Slovník biblickej teológie*. Trnava: Dobrá Kniha 2015, s. 708.

⁵ Askéza je gr. pôvodu a znamená tréning, cvičenie alebo prax. Označovala aj odriekavý spôsob života (PAVLÍK, Jiří. *Apostolomata I. Výroky a príbehy pouštných otců*. 2. vydanie. Praha: Benediktínske arcidiocézie sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2009, s. 147).

miestom stretnutia sa s Bohom v hlbokjej intimite.⁶ Prechod cez púšť bol pre Izrael časom skúšky i Božej slávy. Obdobím vzdoru a vzbury voči Bohu. Púšť však bola aj miestom, kde sa zjavovala Pánova sláva, miestom prítomnosti Boha vo dne i v noci (Ex 13,21 – 22). Spomienky na prechod púšťou v Starom zákone určuje to, že išlo o Boží zámer, nevernosť ľudu voči jeho zámeru a nakoniec Božie víťazstvo. Bola to cesta čistej viery. „*Púšť odhaľuje ľudské srdce. Deuteronomium pomocou témy spomienky aktualizuje udalosti púšte (Dt 8,2nn.15 – 18); je to zázračná doba otcovskej starostlivosti Boha; ľud v nej nezahynul, ale bol vystavený skúške, aby uznal, že človek nežije iba z chleba. Naopak spomienka na neposlušnosť je výzvou na obrátenie a na dôveru jedine v Boha (Ž 78,17n.40; 97,7nn; Sk 7,51).*“⁷

V Novom zákone Ján Krstiteľ žil na púšti a živil sa tým, čo púšť ponúkala (Lk 1,80; Mt 3,1 – 4; Mk 1,4 – 6). Ježiš po krste vedený Duchom Svätým odišiel tiež na púšť (Lk 4,1; Mk 1,12-13; Mt 4,1) a často sa uchýľoval do samoty (Mt 14,23; Lk 9,18; Jn 6,15 atď.).

1.2 Počiatky mníšstva a spiritualita púšte

Pružinský uvádza, že už „*v čase prenasledovania sa mnohí kresťania sťahovali do nebstinných miest, alebo sa v skrytosti venovali modlitbe, pôstom a rozličným formám odriekania. Tí nežili na púšti, ale zostávali vo svojich príbytkoch. Medzi nich patrili aj ženy*“.⁸ Tu môžeme vidieť počiatky kresťanského mníšstva.⁹ Ako samotná epocha cirkevných dejín mníšstvo vzniklo v Egypte a už na začiatku malo dve formy: pustovníctvo – samotársky spôsob života a monasticizmus – život v komunite alebo kláštornej život. Za zakladateľa mníšstva sa považuje sv. Anton Pustovník, ktorý odišiel na púšť po vypočutí state z Matúšovho evanjelia (Mt 19,21).¹⁰ Mnohí, muži aj ženy, nasledovali jeho príklad. Pri odchode zo sveta mních¹¹ premáhal to, čo mu prekážalo v dosahovaní kresťanskej dokonalosti. Boli to hlavne myseľ, predstavy a spomienky na svet, z ktorého odišiel.¹² Toho, kto žil na púšti alebo v kláštornej komunite, viedol asketický život, mal skúsenosti s vedením, vyučoval druhých vlastným príkladom, koho poznali a vedeli o ňom, že dosiahol určitú zrelosť i múdrosť, toho volali *abba* (otec), *amma* (matka).¹³ Do púšte mohol teoreticky odísť ktokoľvek. Ľudia zo všetkých tried s rôznym vzdelaním, postavením; všetci mohli opustiť svoje svetské pripútanosti

⁶ CHRYSSAVGIS, John. *In the Heart of the Desert. The Spirituality of the Desert Fathers and Mothers*. Bloomington: World Wisdom, 2003. s. 34-36.

⁷ THOMAS, Charles, LÉON-DUFOUR, Xavier. Púšť. In LÉON-DUFOUR, Xavier (ed.). *Slovník biblickej teológie*, s. 709-710.

⁸ PRUŽINSKÝ, Štefan. *Patrológia II. Cirkevná a kresťanská literatúra 2.- 8. storočia*. Prešov: Pravoslávna bohosloveská fakulta, 2003, s. 432.

⁹ Pre prehľad dejín mníšstva pozri napr. LAWRENCE, Hugh. *Dějiny středověkého mníšství*. Praha: Vyšehrad, 2002; KRÜGER, Kristína. *Řády a kláštery*. Bratislava: Slovart, 2009.

¹⁰ BEKE, Eduard. *Filokalia alebo láska k dobru, kráse a čnosti*. I. diel, prvá časť. 2. vydanie. Ružomberok: VERBUM, 2016, s. 9-11.

¹¹ Mních má gr. ekvivalent v slove *monachos* – človek žijúci buď v úplnej samote, izolovaný od druhých alebo ten, ktorý žije v nejakej pustovníckej komunite (PAVLÍK, Jiří. *Apoftbegmata I*, s. 148).

¹² PRUŽINSKÝ, Štefan. *Patrológia II*, s. 433-434.

¹³ Aramejské slovo *abba* znamená *tec*. Na začiatku mníšstva sa ním tituloval každý pustovník alebo či mních. Neskôr sa toto slovo začalo používať ako titul predstaveného kláštornej komunity. *Amma* znamená „*matka*“ a v mníšskom hnutí sa používalo pre zasvätenú osobu ženského pohlavia, ktorá vynikala asketickými a spirituálnymi kvalitami (PAVLÍK, Jiří. *Apoftbegmata I*, s. 147). Porov. tiež SWAN, Laura. *The Forgotten Desert Mothers*, s. 11.

a vydat' sa na cestu púšťou, ktorá neznamerala iba fyzické putovanie, pretože mnísi žili na púšti väčšinou na jednom mieste a nest'ahovali sa.¹⁴

Spiritualita púšte je založená na jednoduchosti, na minime vlastníctva vecí. Pre prvých mníchov to bolo jednoduché obydlie, málo jedla. Mnísi sa snažili odstrániť všetky prekážky, ktoré im bránili prehĺbiť vzťah s Bohom. Medzi ne patrili neúčinné postoje a motívy, myšlienky, ktoré zastavili hľadanie Boha, tiež citové väzby, ktoré komplikovali ich zjednotenie sa s Bohom. Pri svojej ceste púštni askéti uznávali pocity. Naučili sa ich počúvať a rozlišovať nielen u seba, ale aj u svojich nasledovníkov. Púštna spiritualita sa prejavovala cez súcit, nežnú a hlbokú lásku, praktickú starostlivosť o chudobných i pútnikov. Súcit považovali mnísi za duchovný postoj tichého prijatia všetkých osôb, ktoré k nim prišli. Každého prijali ako Krista. Spiritualita púšte je preto hlboko intímna a zraniteľná.¹⁵

1.2.1 Cesta púšte: Charakteristiky púštnej spirituality

Púštni askéti nekráčajú a ani neodporúčajú kráčať sami. Je dôležité mať svojho sprievodcu. Počas tejto cesty sa človek očisťuje, učí sa ako stáť pred Bohom, ako sa s ním rozprávať a ako ho predovšetkým počúvať v tichom mlčaní.¹⁶ Cieľom púštnej cesty bolo prehĺbenie vzťahu s Bohom a prostriedkom boli apatia, samota, pokora, súcit. Modlitba, slovo a ticho viedli k počúvaniu Boha.

Apatiou¹⁷ rozumie Swanová zrelú všímavosť, citlivosť a horlivú pozornosť k vnútornému svetu človeka, ako aj k svetu, v ktorom človek žil pred odchodom do púšte. Silné emócie ako hnev, strach alebo úzkosť už neovládajú vnútorný svet mníchov. Apatia je čistota srdca. Samotu púštnych mníchov nemusíme chápať ako úplné odlúčenie sa od ľudí. V samote prehĺbili svoj vzťah k Bohu, zmenili svoj život, svoje zmýšľanie, čo z nich urobilo hlboko pokorných ľudí. Učili, že cnosť pokory neznižuje ani pocit vlastnej hodnoty, ani dôstojnosť človeka. Preto dokázali s odhodlaním a odvahou čeliť aj utrpeniu, ktoré bolo cestou k slobode a odlúčeniu, k zrelosti a pokore. Súcit a pokora priviedol askétov k hlbokému pochopeniu zápasov druhých.¹⁸ Pokora bola teda pre mníchov prejavom duchovnej zrelosti. Umožňuje podriaďiť sa Božej vôli, učí poslušnosti i vďačnosti.¹⁹

Pre púštnych askétov bola dôležitým prvkom v kráčaní cestou púšte modlitba. Tá sa rodila hlavne v tichu srdca, a nie vo vnútornom hluku. Preto aj slová modlitby boli krátke, vychádzajúce priamo zo srdca. K modlitbe patrili žalmy, príhovory, kontemplácia a tiché uvedomovanie si Božej prítomnosti. Ustavičná modlitba priviedla postupne púštnych askétov k tichu. Bolo to ticho plné prítomnosti Boha. Ticho pomáha pestovať a prehĺbovať vášnivú lásku k Bohu, no vstúpiť do ticha chce odvalu. V tichu a v samote

---

¹⁴ CHRYSSAVGIS, John. *In the Heart of the Desert*, s. 90.

¹⁵ SWAN, Laura. *The Forgotten Desert Mothers*, s. 6, 8 – 9, 21 – 22.

¹⁶ CHRYSSAVGIS, John. *In the Heart of the Desert*, s. 94 – 98.

¹⁷ Pochádza z gr. slova *apatheia* a pôvodne predstavuje ideál múdreho človeka, zbaveného vášní a afektov. In SLOVNÍK CUDZÍCH SLOV [online]. [cit 2024-11-05]. Dostupné na internete: <https://slovníkcudzichslov.sk/slovo/apatia>.

¹⁸ SWAN, Laura. *The Forgotten Desert Mothers*. s. 25.

¹⁹ WYGRALAK, Paweł. *Spiritual Message of the Desert Mothers: Syncretica, Sarah and Theodora*. *Poznań Theological Studies* 44(2023), p. 127-128. [online]. [cit 2024-10-05]. <<https://doi.org/10.14746/pst.2023.44.7>>.

sa človek stretne so svojím hlbokým a skutočným ja. Ticho učí odstraňovať všetko, čo odvádza od Boha. Jeho cieľom nie je absencia vonkajšieho hluku a slov, ale vnútorné ticho srdca, v ktorom sa rodí počúvanie. Dá sa povedať, že ide o duchovné počúvanie. Púštni askéti učili seba aj iných počúvať hlas Boha, aby boli schopní podvoliť sa pohybom Ducha Svätého.²⁰ Aj Chryssavgis rozumie pod tichom spôsob čakania, pozorovania a počúvania toho, čo sa deje v nás a okolo nás. Nie je to ticho prázdnoty, ale ticho plnosti a uvedomenia si Božej prítomnosti.

Púštni askéti zvädzali na púšti boj. Boj so sebou samým, boj s myšlienkami, s telom, s démonmi, s prírodou. Avšak uprostred zápasu hľadali Boha. Tento postup odporúčajú aj ľudom. Ak je Boh v strede ľudských zápasov, človek nemá pred nimi utekať. Má zostať na mieste. Zároveň Boh nie je len uprostred zápasov, ale aj stále prítomný pri každom človeku. Tým, že sa človek uprostred svojich zápasov stretne s Bohom tak, že na neho bude volať a vzývať jeho meno, zakúša jeho lásku voči sebe, objavuje spôsob, ako milovať druhých bez nároku na odmenu. Jediným cieľom púštnej spirituality je totiž iba láska k Bohu a k ľuďom.²¹ Muži aj ženy v púšti bojovali proti vášňam, túžbam tela. Ich asketický spôsob života bol prísny hlavne voči sebe. Zdá sa, že bojovali proti telu až tak, že ich to mohlo priviesť k smrti. Či už nedostatkom jedla alebo inými pôstnymi skutkami. Zároveň však žili vo svete, ktoré inak chápalo sexualitu ako ju chápeme v súčasnosti. Dnes vieme, že myseľ a srdce, sexualita a racionálne myslenie i pocity srdca sú kompatibilné a je potrebné ich integrovať. Sexualita vyjadruje duchovnosť a spiritualita vyjadruje sexualitu.²² Obe vyjadrujú ľudskú túžbu i túžbu po Božskom.²³

2. Púštne matky (*ammy*)

Púštne matky boli ženy, ktoré v sa v určitom období svojho života rozhodli odísť na púšť alebo do nejakého kláštora. Už v rámci Rímskej ríše mali panny a vdovy zásadný vplyv na chápanie sexuality a rodiny. Od 4. storočia sa medzi ženami objavuje aj pustovníctvo. Prvé púštne ženy sa usádzali v blízkosti mužských kláštorov alebo ich pustovne sa nachádzali deň cesty od ľudských obydľí.²⁴ Učili sa poznať Krista, nasledovať ho, a tak praktizovať kresťanskú filozofiu, ktorá podľa Tamaniniho viedla k sebapoznaniu, rovnováhe, vyrovnanosti, k schopnosti odpútať sa od hmotných vecí a podporovala praktizovanie cností.²⁵

Púštna tradícia sa rozvíjala najviac v egyptskej púšti, v oblasti rieky Níl, v oblasti rieky Jordán a v zajordánskej púšti, ako aj v sýrskej púšti. Nachádza sa v nich veľa jaskýň, opustených miest, jaskynných hrobov či skál, v ktorých ženy mohli prebývať a prehľbovať svoj vzťah s Bohom a následne i s ľuďmi. Ide o obdobie 3. až 6. storočia.

²⁰ SWAN, Laura. *The Forgotten Desert Mothers*, s. 25 – 30.

²¹ CHRYSSAVGIS, John. *In The Heart of The Desert*, s. 46, 103 – 108.

²² V myslení Grékov bola sexualita chápaná ako „eros“ – opojenie božskou bláznivosťou, spoločenstvo s božským. Avšak eros potrebuje disciplínu a očistenie, aby sa sex a ani človek nestal tovarom. Iba keď sa duša a telo stretnú v intímnej jednote, sa človek skutočne stáva sám sebou. K tomu pomáha askéza, odriekanie, očisťovanie a uzdravenie (BENEDIKT XVI. Encyklika *Deus caritas est* (25.12.2005), Trnava: SSV, 2006, čl. 4 – 5).

²³ SWAN, Laura. *The Forgotten Desert Mothers*, s. 166 – 167.

²⁴ OLEXÁK, Peter. Prosopografický výskum fenoménu ženského eremitizmu/anachoretizmu v 4. a 5. storočí. In *Studia theologica*, 2017, roč. 19, č. 1, s. 113 – 117. <https://doi.org/10.5507/sth.2017.006>

²⁵ TAMANINI, Augusto Paulo. The Ancient History and the Female Christian Monasticism: Fundamentals and Perspectives. In *Athens Journal of History*, 2017, Vol. 3, Is. 3, p. 244. [online]. [cit 2024-10-02]. <https://doi.org/10.30958/ajhis.3-3-4>

2.1 Postavenie žien v prvotnej Cirkvi

Ženy v Cirkvi boli od počiatku aktívne zapojené. V Novom zákone sa zdôrazňuje ich prítomnosť počas verejného Ježišovho života (napr. Mk 14,6 – 9; Jn 4,27; 11,5.28, Lk 7,36 – 46), pod krížom (Mk 15,40 – 47; Mt 27,55 – 56), po Kristovom zmŕtvychvstaní (Jn 20,1 – 18; Mk 16,9 – 11), aj vo večeradle (Sk 1,14). Najdôležitejšie postavenie medzi nimi má Mária, Ježišova matka (Lk 1,26 – 56; 2,41 – 52; Mt 1,18 – 25; Jn 2,1 – 12; 19,25 – 27).

Prví kresťania mali všetko spoločné (Sk 2,44 – 47). Žili v multikultúrnej ríši spoločne so Židmi, Grékmi a Rimanmi, kde sa formovalo aj ich myslenie. K jednote kresťanov veľmi pomohol aj Pavlov výrok v liste Galat'anom: „*Nie je nič také ako Žid a Grék, otrok a slobodný, muž a žena – lebo všetci sú jedno v Kristovi*“ (Gal 3,28). Napriek snahe o jednotu aj u nich boli rôzne názory na úlohy žien aj otrokýň. Ženy sa spolu s mužmi zapájali do evanjelizácie a do skutkov milosrdenstva pre chudobných, siroty a väzňov. Okolo niektorých z nich sa utvárali domáce cirkvi v Ríme, v Korinte a v Efeze (Sk 18,2.18.26; 1Kor 16,19; Rim 16,3). Mnohé ženy našli v kresťanstve slobodu, ktorá im umožnila uplatniť sa.²⁶

V štvrtom storočí kresťanská cirkev získala slobodu a oficiálne sa stala náboženstvom celej Rímskej ríše. Skončilo sa prenasledovanie, občania prijímali krst a vstupovali do katolíckej cirkvi. Kňazi získavali majetky, cirkev sa stala bohatšou, liturgia slávnostnejšou. Bohoslužby sa už nekonali tajne. Malo to aj negatívne dôsledky. Nie všetci pokrstení sa zriekli svojho pôvodného zmýšľania, čím narušili pôvodnú cirkevnú disciplínu. Znížila sa mravná úroveň kresťanského života.²⁷ Mnohí veriaci sa proti nebezpečenstvu sekularizácie cirkvi rozhodli odísť na púšť, aby hľadali samotu a ticho. Dôvodom odchodu bola láska k Bohu a príprava na druhý príchod Pána.²⁸

V tomto období sa zmenilo aj postavenie žien v rámci katolíckej cirkvi. Do popredia sa postupne dostávali muži. Ženy, ktoré pri šírení kresťanstva zohrávali veľkú úlohu, mohli plniť v domácej cirkvi status učiteľky.²⁹ Niektoré z nich tiež odchádzali z domu na púšť, aby žili ako askéti, pretože ich účasť vo vedení cirkevných zhromaždení sa znižovala. Tým, že sa fyzicky vzdialili od rímskej spoločnosti, začali sa aj duchovne odpútať od jej kultúry.³⁰ Viacerí autori,³¹ ktorí sa špecializujú na obdobie prvotných cirkevných dejín a aj na život púštnych otcov i matiek predpokladajú, že presťahovanie sa do púšte znamenalo urobiť krok k slobode, teda oslobodiť sa od otroctva v akejkoľvek forme a od povinného podriadenia sa autorite, v rámci pôvodnej rímskej patriarchálnej (pohanskej) kultúry. Hlava rodiny, otec, mal v spoločnosti moc nad životom a smrťou všetkých členov domácnosti, aj otrokov, aj manželky aj dcéry.³²

²⁶ SWAN, Laura. *The Forgotten Desert Mothers*, s. 6, 8 – 9.

²⁷ MORDEL, Štefan *Patrológia*. TF v Košiciach Teologický inštitút a kňazský seminár biskupa Jána Vojašáka v Spišskej Kapitule: Spišské Podhradie 2009, 3. vydanie. s. 144.

²⁸ BEKE, Eduard. *Filokalia I*, s. 9 – 10.

²⁹ MARKSCHIES, Christoph. *Mezi dvěma světy. Dějiny antického křesťanství*. Praha: Vyšehrad, 2005, s. 147 – 148.

³⁰ SWAN, Laura. *The Forgotten Desert Mothers*, s. 7 – 8.

³¹ Napr. CHRYSAVGIS, John. *In The Heart Of The Desert*, s. 89, ale aj napr. PAINTNER, Christine V. *Desert Fathers and Mothers: Early Christian Wisdom Sayings, Annotated & Explained*. Woodstock, Vt: SkyLight Paths Pub, 2012; aj SWAN, Laura. *The Forgotten Desert Mothers*.

³² FULA, Milan. *Antropológia ženy*. Bratislava: Don Bosco, 2004, s. 29. Môžeme to pozorovať aj na živote prvých mučeníciach, ktorým otcovia alebo manželka bránili žiť naplno kresťanskú vieru a rôznymi spôsobmi ich od nej

2.2 Život púštnych matiek

Život niektorých púštnych matiek mal vplyv aj na dejiny raného mníšskeho hnutia. Mnohé z nich začali svoju asketickú cestu v kláštorech a až neskôr sa presťahovali do púšte. Tie *ammy*, ktoré na začiatku žili v púšti osamotene, mali neskôr mnoho nasledovníčok, ktoré sa rozhodli žiť v blízkosti *ammy*. Pod jej vedením sa tak začal formovať typ kláštornej komunity a vznikali ženské kláštory, ktoré sa stali centrami kresťanskej kultúry a vzdelanosti. Príbehy púštnych matiek boli pôvodne ústne výroky, ktoré zdieľali nasledovníčky, priatelia a rodina *ammy*. Púštne matky predstavujú len malý zlomok počtu žien, ktoré žili asketicky. Mnoho spisov o ich živote sa stratilo a väčšina z tých, čo sa zachovala, sa týka bohatších, vzdelanejších žien, alebo ich napísali muži.

Púšť a kláštor, podľa Swanovej, ponúkali ženám väčší pocit fyzickej a duchovnej autonómie. Ženy sa zriekli ozdôb, ktoré odhaľovali ich spoločenskú triedu, ako napríklad jemného oblečenia, šperkov a účesov a pre svoju bezpečnosť a ochranu na púšti začali uprednostňovať jednoduchý kláštorný odev. Zahaľovali si hlavu, pričom sa obliekali ako muži. Za súčasť svojej askézy považovali aj minimalizovanie svojej sexuality. Boli tak menej náchylné na to, aby ich obťažovali iní, najmä lupiči, pretože sa zdali byť eunuchmi. Živili sa prácou vlastných rúk, stravovali sa jednoducho a obmedzovali aj spánok. *Ammy* síce túžili po samote, mali aj svojich nasledovníkov (ženy aj mužov), s ktorými udržiavali kontakt. Vo svojich obydliach mali zvyčajne jednoduchú hrubú podložku vyrobenú z kože, ovčiu kožu, lampu, nádoby na olej a vodu. Cela sa stala miestom duchovného boja, miestom, kde sa stretli so svojím najpravdivejším ja a prehĺbili si povedomie o svojom hriechu a zranení. Rozprávanie tiež obmedzovali na minimum. Vedeli, že slová odhaľujú to, čo je ukryté v srdci. Boli odvážne, cieľavedomé, rozvážne, nezávislé s vnútornou silou a odhodlaním, ktoré im umožnili ísť proti kultúrnym očakávaniam a pokračovať vo svojom zvolenom životnom štýle. Dokázali citlivo reagovať na potreby ľudí okolo seba. Hovorili otvorene a odvážne k učeníckam, pútnikom, k cirkevným a svetským predstaviteľom. Boli oddané svojmu povolaniu. Tieto ženy mohli plniť aj úlohu sprievodkyne pútnikov alebo svojich nasledovníčok. Takým spôsobom sa stávali tvorcami kresťanského hnutia, pretože niektoré zo žien, ktoré odišli na púšť, sa vrátili do mesta a opäť pomáhali rozrastajúcim sa cirkevným spoločenstvám.³³

2.2.1 Spôsob vedenia púštnych matiek

Duchovné vedenie nezáležalo od veku vodcu, ale od príkladného asketického života. Ženy na púšti praktizovali tzv. duchovné materstvo, čo znamená, že vyučovali svojím životom a až potom slovom. „*Iniciačný rítus spojený s ostrihaním vlasov určoval začiatok duchovného vedenia a vzťah medzi učeníčkou – matkou a žiačkou, čím zároveň dochádzalo k rozvíjaniu komunitného eremitizmu.*“³⁴ Aby si *ammy* udržali od svojich nasledovníkov odstup, učili ich, aby sa múdro rozhodli, čo povedia. Zároveň s nimi zdieľali ich zápasy, radili im, počúvali ich a boli voči

odhovárali (KITZLER, Petr. *Príbehy rané kresťanských mučeníčiek: výbor z najstarší latinské a řecké martyrologické literatury*. Praha: Vyšehrad, 2009). Samozrejme, boli aj muži, ktorí sa pod vplyvom manželky obrátili alebo sami ako prví prijali kresťanstvo.

³³ SWAN, Laura. *The Forgotten Desert Mothers*, s. 10 – 20.

³⁴ OLEXÁK, Peter. Prosopografický výskum fenoménu ženského eremitizmu/anachoretizmu v 4. a 5. storočí. In *Studia theologica*, 2017, roč. 19, č. 1, s. 119 – 120.

nim empatické. Učili ich prevziať zodpovednosť za svoje skutky a slová, byť pozorní na svoje skutky. Púštne matky sa starali o druhých a zároveň im nechávali slobodu. Snažili sa umŕtvit' neusporiadané vášne, ktoré ich a ich učeníkov odvádžali od prehlbujúceho sa vzťahu s Bohom. Od svojich učeníkov vyžadovali úprimnosť. Pretože ak niektorá z nasledovníčok ukryla svoje chyby pred *ammou*, ohrozila svoju cestu k premene, k vnútornej jednote s Bohom. Vyučovalo sa jeden na jedného. Podľa púštnych matiek vnútorná váhavosť a odpor stretnúť sa s Bohom v úprimnom tichu a osamelosti súvisia s odporom spoznať samých seba a svoje slabosti. Úprimné stretnutie s Bohom je výzvou pre našu schopnosť intimity. Možno zistíme, že sa bojíme svojej vášne pre Boha. Možno budeme chcieť utiecť pred pocitom prázdnoty.

Púštna spiritualita sa rozvinula okolo všetkých praktík, prenášaných z *ammy* na učeníčky, ktoré sa askézou zbavili všetkého, čo ich vzdľaľovalo od Boha. Askéza posúvala hľadajúceho k autentickému slobode a všetko ostatné bolo odmietnuté ako nadbytočné. Autentický asketizmus využíval praktiky, ktoré prehlbovali sebauvedomenie. Púštny askéta pochopil, že rast sebauvedomenia je nevyhnutnou a cenenou súčasťou duchovnej cesty.³⁵

2.3 Analýza života vybratých známejších púštnych matiek

Výroky púštnych otcov a matiek boli zozbierané a zoradené viacerými autormi, v ktorých sa nachádzajú výroky a príbehy púštnych otcov i matiek.³⁶ V článku sa zameriame na analýzu ich príbehov s hlavnými výrokmi, ktoré môžeme aplikovať aj na spiritualitu žien v súčasnosti.

2.3.1 Amma Matrona³⁷

Narodila sa v Malej Ázii v 5. storočí. S manželom a dcérou žili v Konštantínopole. Manžel, ktorý nechápal jej obrátenie, sa k nej správal násilne. Jej odchod z domu podnietil sen, v ktorom ju Boh povolal do púšte. Vstúpila do mužského kláštora a dlhý čas v ňom žila v tichosti pri manuálnej práci. Nik nevedel, že je žena až dovtedy, keď sa opätovi sníval sen. Opát ju poslal do ženského kláštora v Amesse, kde sa stala abatyšou.³⁸ Pred manželom, ktorý ju tam našiel, utiekla do Libanonu. Tam za ňou prichádzali aj ženy. Po smrti svojho manžela sa vrátila späť do Konštantínopolu, kde aj zomrela.

*Amma Matrona nám vo svojich výrokoch pripomína, že „kamkoľvek ideme nesieme si všetko, čo sme urobili, so sebou a nemôžeme uniknúť pokušeniu útekom. Je totiž mnoho ľudí, ktorí síce žijú na horách v ústraní, no zahynuli, pretože žili ako ľudia vo svete. Je lepšie žiť v dave a chcieť žiť osamelý život, ako žiť osamelý život, ale neustále túžiť po spoločnosti.“*³⁹ Musíme sa vysporiadať s tou časťou samých seba, ktorá je nepremenená, a preto musíme byť schopní s Božou

³⁵ SWAN, Laura. *The Forgotten Desert Mothers*, s. 21 – 24.

³⁶ WARD, Benedicta. *The Sayings of the Desert Fathers*. The Alphabetical Collection. Metropolitan Anthony: Cistercian publications, 1984; aj WORTLEY, John. *The Anonymous Sayings of the Desert Fathers. A Select Edition and Complete English Translation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013.

³⁷ BOCHANSKI, G. Philip. *Wisdom of the Desert Fathers and Mothers. Ancient Advice for the Modern World*. Gastonia: TAN Books, 2019, s. 103 – 104.

³⁸ Pomenovanie pochádza zo starolatinského slova *abbatissa* od *abbas* tec“ z gr. *ábbas* a to z aramejského *abba* a znamená predstavená ženského kláštora (REJZEK, Jirí *Český etymologický slovník*. Praha: LEDA, 2009 [online]. [cit 2024-11-11]. Dostupné na internete: <https://sehr.g.at.ua/_ld/0/55_rejzek_j_cesky_.pdf (str. 39)>.

³⁹ SWAN, Laura. *The Forgotten Desert Mothers*, s. 35.

pomocou prekonávať prekážky, prosit' o Božiu milosť a odpustenie práve tam, kde sme.⁴⁰

2.3.2 Amma Sára⁴¹

Narodila sa v bohatej kresťanskej rodine v 5. storočí. Po presťahovaní sa do blízkosti ženského kláštora do púšte žila dlhé roky sama v cele. Hoci sa venovala potrebám kláštornej komunity, v ktorej slúžila aj ako duchovná matka, žila asketickým životom. Zomrela okolo osemdesiatky. Cieľom jej života bola hlavne čistota srdca. „Žiadostivosť“ a „smilstvo“ neboli ani tak v jej učení o telesných vášňach, ale o všetkom, čo odvádza jej srdce od Boha. Žila s hlbokým pocitom úcty k Bohu. Snažila sa odstrániť rozptýlenie, ktoré vnímala ako prekážku k úplnému spojeniu s Bohom. Nevyhýbala sa ani bolesti a zostala so svojimi bojmi, kým neprišlo riešenie. *Amma Sára* vyzýva svojich nasledovníkov k sebauvedomeniu, ktoré chápe ako prepojenosť so sebou samým. Je to hlboké a intenzívne počúvanie nášho vnútra, učenie sa byť vedomí a bdelí k tomu, čo sa nám náš vnútorný svet snaží povedať. Vďaka sebauvedomeniu a sebapoznaniu rozumieme našim reakciám voči druhým, ako aj našim konkrétnym darom. Ako rastieme v sebauvedomení, rastieme aj v uvedomovaní si Boha. Sára v púštnej tradícii pochopila, že Boh si vybral ľudstvo spolu s celým stvorením ako prostriedok Božieho zjavenia.

O *amme Säre* sa hovorilo, že „viedla trinásť rokov vojnu proti démonovi smilstva, no nikdy sa nemodlila, aby táto vojna prestala, ale povedala: ‚Ó, Bože, daj mi silu.‘“ „Telesne sa jej duch smilstva zjavil a povedal: ‚Sára, premobla si ma.‘ Ale ona povedala: Nie ja som nad tebou zvíťazila, ale môj pán, Kristus.“ O modlitbe povedala: „Keby som sa modlila, aby všetci schvaľovali moje správanie, ocitla by som sa kajúcne pred dverami každého, ale radšej sa bude, modliť, aby moje srdce bolo čisté voči všetkým.“ Povedala tiež: „Je dobré dávať almužnu, aj keď sa to robí len preto, aby sa človek páčil ľuďom. Prostredníctvom toho sa človek môže začať snažiť, aby sa páčil Bohu.“⁴²

2.3.3 Amma Synkletika⁴³

Synkletika sa narodila v Alexandrii vo 4. storočí v rešpektovanej kresťanskej rodine macedónskeho pôvodu. Jej dvaja bratia zomreli v relatívne mladom veku a sestra bola slepá. Svoj asketický spôsob života začala v dome svojich rodičov. Po ich smrti predala všetok majetok a rodinné bohatstvo rozdelila medzi chudobných. Ostrihala si vlasy na znak zasvätenia a presťahovala sa so svojou slepou sestrou do rodinnej hrobky v púšti mimo Alexandrie.

Na púšti žila do svojej šesťdesiatky, keď vážne ochorela. V hrozných bolestiach trvajúcich tri a pol roka, sa stala vzorom trpezlivosti pre svoje okolie a naučila trpezlivosti

⁴⁰ BOCHANSKI, G. Philip. *Wisdom of the Desert Fathers and Mothers*, s. 103 – 104.

⁴¹ SWAN, Laura. *The Forgotten Desert Mothers*, s. 35 – 37.

⁴² WARD, Benedicta. *The Sayings of the Desert Fathers*, s. 230.

⁴³ SWAN, Laura. *The Forgotten Desert Mothers*, s. 41 – 43.

aj tých, ktorí sa o ňu prišli starať v jej chorobe. Hneď od začiatku svojho púštného života, ako uvádza Bochanski, si vypestovala ostražitosť proti rôznym spôsobom útokov nepriateľa. Spoznala, že nemusí byť sama dost' silná na zápas, ale stačí, aby volala meno Pána na pomoc. Hoci chcela žiť v samote a v modlitbe, veľmi rýchlo sa rozšírila správa o jej živote. Mnoho žien z mesta prišlo za ňou s túžbou ju nasledovať.⁴⁴ Učila ich ako dosiahnuť jemnosť, trpezlivosť a vytrvalosť, ktoré boli založené na láske. To znamenalo vyprázdniť sa od všetkých postojov, motívov, závislostí, emócií, ktoré nie sú zjednotené s Kristom, ako aj akýchkoľvek nevedomostí, ktoré brzdia vnútornú cestu. *Amma* Synkletika sa snažila zbaviť hnevu, pomstychtivosti, závidi a ambícií a vyzvala svojich učeníkov, aby urobili to isté. Svojím životom a výrokmi nás povzbudzuje, aby sme rástli v sebauvedomení, aby sme chápali naše vášne a túžby a očisťovali ich, pričom nás stále smeruje k Bohu. Dá sa povedať, že k svojim učeníkom má Synkletika materinský prístup.⁴⁵ Olexák ju považuje za vzor ženského asketizmu.⁴⁶

Z jej mnohých zachovaných výrokov vyberieme tie, ktoré sú vhodné pre spiritualitu žien. Veľa hovorila o askéze, miernosti a zdržanlivosti. *„Mnohé sú úskoky diabla. Ak nie je schopný znepokojiť dušu chudobou, navrhuje bohatstvo ako atrakciu. Ak víťazstvo nezískal urážkami a hanbou, navrhuje chválu a slávu. Tí, ktorí sú zdraví, stávajú sa chorými. Keďže ho nedokázal zviest' pôžitkami, snaží sa ho zvrhnúť nedobrovoľným utrpením. K tomu sa pripája veľmi prísny pôst, choroby, znepokojuje slabomyseľných v ich láske k Bohu. Ale tiež ničí telo veľmi prudkými horúčkami a zat'ažuje ho neznesiteľným smúdom. Ak ako briešnik podstúpiš všetky tieto veci... Raduj sa, že ťa Boh navštevuje, a maj na perách slovo: „Pán ma prísne potrestal, no nevydal ma smrti napospas.“ (Ž 118,18).“*

Následne doplnila: *„Ak nás choroba ťaží, nebuďme zarmútení, ako keby sme pre chorobu a vyčerpanie tela nemohli spievať, lebo všetky tieto veci sú pre naše dobro, pre očistenie nášho tela. Ak choroba oslabí spánok a skutočný pôst, dôvod pre tieto praktiky je zbytočný. Lebo toto je veľká askéza: ovládať sa v chorobe a spievať Bohu chválospevy.“*

Pokračovala: *„Existuje askéza, ktorú určuje nepriateľ a jeho učeníci ju praktizujú. Ako teda máme rozlišovať medzi božským a kráľovským asketizmom a démonickou tyraniou? Jednoznačne svojou kvalitou vyváženia. Vždy používajte jediné pravidlo pôstu.“*

Tiež povedala: *„Tak ako najhorkejší liek vyháňa jedovaté tvory, tak modlitba spojená s pôstom odbáňa zlé myšlienky.“*

Povedala tiež: *„Napodobňujte mýtnika a nebudete odsúdení s farizejom. Vyber si miernosť Mojžiša a nájdeš svoje srdce, ktoré je skalou premenenou na prameň vody.“*

Konštatovala: *„Existuje smútok, ktorý je užitočný, a smútok, ktorý je deštruktívny. Prvý druh spočíva v plači nad svojimi chybami a nad slabosťou svojich blízkych... Ale je tu aj smútok, ktorý pochádza od nepriateľa, plný výsmechu. Tento duch musí byť vyhnaný, hlavne modlitbou a žalmami.“⁴⁷*

Svojím nasledovníkom *amma* Synkletika odporúča: *„Nie všetky cesty sú vhodné pre všetkých. Každý človek by mal dôverovať sám sebe, pretože pre mnohých je vhodnejšie žiť v komunite. A pre ostatných je užitočnejšie stiahnuť sa do ústrania. Lebo tak, ako niektoré rastliny prekvitajú, keď sú na*

⁴⁴ BOCHANSKI, G. Philip. *Wisdom of the Desert Fathers and Mothers*, s. 109 – 115.

⁴⁵ SWAN, Laura. *The Forgotten Desert Mothers*, s. 41 – 43.

⁴⁶ OLEXÁK, Peter. Prosopografický výskum fenoménu ženského eremitizmu/anachoretizmu v 4. a 5. storočí. In *Studia theologica*, 2017, roč. 19, č. 1, s. 119.

⁴⁷ WARD, Benedicta. *The Sayings of the Desert Fathers*, s. 231 – 235.

vľbkom mieste, zatiaľ, čo iné sú stabilnejšie v suchších podmienkach, tak aj medzi ľuďmi sa niektorým darí na vyšších miestach, zatiaľ čo iní dosahujú spásu na nižších miestach.⁴⁸

Amma Syncletica povedala: „Je veľa ľudí, ktorí žijú v horách a správajú sa, akoby boli v meste, a strácajú čas. Je možné byť osamelým vo svojej myšli, kým žije v dave, a je možné, aby ten, kto je osamelý, žil v dave svojich vlastných myšlienok.“⁴⁹

2.3.4. Amma Teodora⁵⁰

Teodora žila vo štvrtom storočí v egyptskej púšti a zameriavajú si ju s inými ženami rovnakého mena. Ako manželka tribúna bola bohatou ženou. Po odchode na púšť sa stala spolupracovníčkou arcibiskupa Teofila Alexandrijského a mnísi z jeho kláštora sa s ňou často radili o mníšskom živote. Keďže sa obávala, že jej učeníci budú mať slabú sebadisciplínu, aby odolali vnútornému a vonkajšiemu konfliktu, tak ich upozornila na pocity nechuti alebo skl'účenosti, ktoré prichádzajú ako pokušenie v modlitbe. Preto vyzvala svojich nasledovníkov, aby boli vytrvalí v modlitbe a dôverovali pôvodnej túžbe po Bohu. Pocity acedie⁵¹ potom prejde.

„Je dobré žiť v pokoji, lebo múdry človek praktizuje ustavičnú modlitbu. Pre pannu alebo mnícha je skutočne veľká vec žiť v pokoji, najmä pre tých mladších. Mali by ste si však uvedomiť, že ako náhle máte v úmysle žiť v mieri, zrazu príde zlo a zat'aží vašu dušu cez mrzutosť, slabosť a zlé myšlienky. Tiež útočí na vaše telo cez choroby, slabosť, oslabenie kolien a všetkých členov. Rozptyľuje silu duše a tela, takže človek verí, že je chorý a už nie je schopný sa modliť. Ale ak sme bdeli, všetky tieto pokušenia odpadnú.“ Povedala tiež, že „ani askéza, ani bdenie, ani žiadne utrpenie nie sú schopné spasit', to dokáže len skutočná pokora. Bol tam anachoréta, ktorý dokázal vyhnat' démonov; a spýtal sa ich: „Čo vás núti odísť? Je to pôst?‘ Oni odpovedali: „My nejeme ani nepijeme.‘ „Sú to vigílie?‘ Odpovedali: „My nespíme.‘ „Je to oddelenie od sveta?‘ „Žijeme v púšti.‘ „Aká sila ťa potom pošle preč?‘ Povedali: „Nič nás nepremôže, iba pokora.‘ „Vidíš, ako pokora zvíťazí nad démonmi?““

V jednom zo svojich výrokov hovorí aj o tom, aký by mal byť učiteľ: „Učiteľovi by mala byť cudzia túžba po nadvláde, márnomyšľenosti a pýche; človek by ho nemal vedieť oklamať lichôtkami, ani oslepiť darmi, ani podmaniť si ho žalúdkom, ani ho ovládnut' hnevom; ale mal by byť trpezlivý, jemný a pokorný, pokiaľ je to možné; musí byť skúšaný a bez straníckosti, plný obáv a milovník duší.“⁵²

⁴⁸ SWAN, Laura. *The Forgotten Desert Mothers*, s. 169

⁴⁹ PAVLÍK, Jiří. *Aposthegmata I.*, s. 44.

⁵⁰ SWAN, Laura. *The Forgotten Desert Mothers*, s. 63 – 64.

⁵¹ *Acedia* je grécke slovo a znamená duchovné znechutenie, ktoré sa prekladá aj ako záhaľčivosť, nepokoj a najčastejšie ako lenivosť. V skutočnosti je lenivosť skôr dôsledkom ako príčinou. Najlepšie sa k tomu vyjadruje Evagrius Ponticus, ktorý jej dáva pomenovanie „poludňajší démon“, pretože prichádza hlavne okolo poludnia. Pozri BEKE, Eduard. *Filokalia alebo láska k dobru, krásu a čnosti*. I. diel druhej časti. 2. vydanie. Ružomberok: VERBUM, 2016, s. 533 ; FRANTIŠEK. *Katechézy o nerestiach a cnostiach*. [online]. [cit 2024-11-11]. Dostupné na internete: <<https://www.vaticannews.va/sk/papez/news/2024-02/katecheza-o-nerestiach-a-cnostiach-8-acedia.html>>.

⁵² WARD, Benedicta. *The Sayings of the Desert Fathers*, s. 83 – 84.

2.3.4 Život menej známejších púštnych matiek

Niektoré ženy žijúce na púšti spomína aj sv. Palladius vo svojej zbierke.⁵³ Ako prvú uvádza sestru sv. Pachomia, ktorá nasledovala svojho brata na púšť a žila podobným životom. Ďalšiu ženu, ktorú v zbierke zmieňuje, je Amma Izidora, známejšia pod menom „mníška, ktorá predstierala šialenstvo“, aby sa vyhla nútenému sobášu. Vstúpila do kláštora, ktorý ju prijal nie ako sestru, ale ako slúžku. Vykonávala najťažšie práce v kuchyni. Okolo hlavy nosila špinavú handru, jedla iba zvyšky po ostatných pod stolom, nevyhľadávala spoločnosť sestier a málo sa s nimi rozprávala. Hoci sa nikdy nestáňovala, ostatné mníšky ju v kláštore ponížovali a preklínali. Po čase kláštor opustila a nikdy ju už nevideli.

2.4.1 Amma Alexandra⁵⁴

Alexandra bola krásna mladá žena zo štvrtého storočia, ktorá utiekla pred mužom. Keďže muži boli kvôli nej roztržití, a nechcela pohoršovať ich dušu stvorenú na Boží obraz, rozhodla sa žiť v hrobke. Zamurovala sa v nej, aby tak ochránila druhého pred hriechom. Jedlo a zásoby dostávala cez okno od priateľky. Alexandra si počas nasledujúcich rokov života zachovávala prísne súkromie a na okne mala záves, aby už nikto nikdy nevidel jej tvár. Tento veľmi náročný spôsob života vydržala tým, že pracovala vlastnými rukami a veľa sa modlila, recitovala žalmy a pripomínala si život prorokov, apoštolov i mučeníkov.

2.4.2 Synkletika z Palestíny⁵⁵

Žila v 6. storočí a bola dcérou aristokrata v Konštantínopole, zasnúbená s iným aristokratom, ktorého si mala zobrať po dovŕšení osemnástich rokov. Ešte pred sobášom sa rozhodla navštíviť a uctiť si sväté miesta v Jeruzaleme. Do Jeruzalema cestovala so sprievodom otrokov a eunuchov. Späť do Konštantínopolu sa s družinou nevrátila. Odišla do púšte, kde sa stretla s jedným pustovníkom. Obliekol ju do jednoduchého odevu a dal jej svoje knihy, vrátane Biblie. Synkletika kráčala hlbšie do púšte, až našla opustenú jaskyňu, v ktorej žila sama dvadsaťosem rokov, málokto ju poznal a nikto ju nevidel. Svoju vnútornú cestu zamerala na kultiváciu integrity života. Jej vonkajšie správanie sa zhodovalo s vnútorným. Synkletika je nezvyčajná v tom, že svoju ženskosť sa nesnažila skrývať výberom oblečenia alebo účesu, ani sa na to nezameriavala ako na výzvu alebo problém.

2.5 Hriešnice, ktoré odišli na púšť

2.5.1 Pelágia z Antiochie⁵⁶

Autorom životopisu svätej Pelágie, ktorá pravdepodobne žila v 3. storočí, je akýsi Jakub, diakon biskupa Nonna. Predsa nemožno s istotou identifikovať ani miesto, ani dátum Nonnovho biskupstva. Najstarším svedectvom o gréckom origináli jej životopisu je jeho sýrska verzia. Podľa Burrusovej život Pelágie môžeme rozdeliť na tri časti. V prvej je ešte

---

⁵³ CLARKE, Lowther W. K. *The Lamsiac History of Palladius. Translations of Christian Literature. Series I. Greek Texts.* London: Society for Promoting Christian Knowledge, 1918, s. 24, 118 – 119.

⁵⁴ SWAN, Laura. *The Forgotten Desert Mothers*, s. 71 – 72.

⁵⁵ SWAN, Laura. *The Forgotten Desert Mothers*, s. 102 – 103.

⁵⁶ BURRUSOVÁ, Virginia. *Sexuální životy svatých. Erotika ve starověké hagiografii.* Praha: Academia, 2015, s. 153, 163 – 168.

objektom pozornosti mužov, aj biskupov, ktorí sa za ňu rozhodnú postiť, aby sa obrátila. Druhá časť sa zaoberá jej samotným obrátením, rýchlym krstom a odchodom do púšte. Pelágia žije v samote, v cele na Olivovej hore. Jej životopisec ju nespoznáva, pretože dlhým pôstom i askézou sa zmenila. Vytratila sa jej krása, veselá tvár. Plet' mala drsnú a tmavú z vyčerpania. Jakubovi nepripomína ženu ani podľa oblečenia, ani podľa tváre či očí. Vidí v nej muža.

Sila Pelagiinho obrátenia je taká rozsiahla, že pri samotnom pohľade na ňu jej priateľky začali samé nad sebou plakať kvôli výčitkám svedomia. Aj ony sa zriekli svojich bývalých životov a obrátili sa na Pelágiu o radu. Odporučila im, aby urobili to, čo ona. Mnohé z nich ju poslúchli. Pelágia sa stáva Kristovou nevestou, zasnúbenou s Božským ženichom a následne obráti mnohé ďalšie ženy.⁵⁷ Pelágia bola herečkou. Tým, že bola neuveriteľne krásna a pritahovala pozornosť všetkých mužov, okolo ktorých prechádzala, niektorí ju považovali za prostitútku. Po obrátení, rýchlo krste a odchode na púšť sa rozhodla zanechať všetko, čím pritahovala pozornosť mužov. Môžeme povedať, že obetovala Bohu svoju krásu, aby sa úplne oddala jedine jemu a páčila sa iba jemu. Ide o radikálnu zmenu jej priorit.

2.5.2 Mária Egyptská

Príbeh o Márii Egyptskej sa pripisuje Sofroniovi, jeruzalemskému patriarchovi v rokoch 634 – 638. Bol preložený do niekoľkých jazykoch a jeho latinská verzia bola na západe dostupná už v 7. storočí.⁵⁸ Svätá Mária Egyptská žila 47 rokov na púšti v prísnom pokaní okolo roku 270 za čias cisára Claudia. Našiel ju opát Zosima, ktorý odišiel do púšte hľadať radu od pustovníka pre svoj duchovný život. V čase stretnutia bola Mária nahá a mala vychudnuté telo, obetované vystavením slnku a intenzívnemu pôstu. V priebehu troch stretnutí mu povie svoj príbeh. Začína tým, že ako mladé dievča prišla do Alexandrie, aby potešovala mužov. Vo svojich túžbach a vášňach bola nekompromisne živelná. Keď sa dozvedela o skupine námorníkov, ktorí odchádzali do Jeruzalema uctiť si Kristov kríž, rozhodla sa ísť s nimi. Cestu si zaplatila vlastným telom. Po príchode do Jeruzalema chcela vojsť do chrámu, no niečo ju zastavilo. Do chrámu mohla vstúpiť až potom, keď sľúbila, že sa zo svojho života a hriechov bude kajateľ. Následne v chráme videla kríž, obrátila sa a odišla na púšť. Sľub dala pred Bohorodičkou, ktorú zároveň poprosila o pomoc a sprevádzanie púšťou. Na cestu si zobrala len jeden bochník a vodu. V čase pokúšania sa obracala na Bohorodičku a Ježiša. Zomrela potom, čo si *abba* Zosimos vypočul jej príbeh.⁵⁹ Jej

⁵⁷ JACKSON, Rosie J. *Sacrifice, Salvation and Sex: The Female Body and the Shaping of Christian Antiquity*. [online]. [cit 2024-10-02]. A thesis submitted to the University of Manchester for the degree of Doctor of Philosophy in the Faculty of Humanities, 2018, s. 201 – 206. Dostupné na internete:

<https://pure.manchester.ac.uk/ws/portalfiles/portal/86863377/FULL_TEXT.PDF>.

⁵⁸ BURRUSOVÁ, Virginia. *Sexuální životy svatých*, s. 153.

⁵⁹ SOFRONIUS, biskup Jeruzalema. *Život svätej Márie Egyptskej*. Preklad Pástor Karol Marian. Michalovce: Spolok sv. Cyrila a Metoda, 2023, s. 5 – 31.

nahota bola podľa Tamaniniho odrazom extrémnej odpútanosti, chudoby a popierania ženskej márnivosti, a zároveň aj opakom toho, čím bola ako mladé dievča.⁶⁰

Mária Egypťská „je príkladom radostnej nádeje v Kristovi, nádeje, ktorá premení všetku beznúdeň a temnotu hriechu na nový život milosti.“⁶¹ Máriin život a jej obrátenie ukazuje, že bez modlitby niet pokánia. Sama radšej trpela, než aby sa zriekla Ježiša Krista. Len čo postrehla v sebe zlú myšlienku, obrátila sa na Bohorodičku o pomoc. Bola pustovníčkou v pravom slova zmysle. Učil a viedol ju sám Boh, to znamená, že mala poznanie priamo od neho a od Bohorodičky, ktorí ju nikdy neopustili. Abba Zosimus Máriu Egypťskú oslovoval „matka“, pretože v pravom slova zmysle bola duchovná matka. Bola naplnená milosťou Ducha Svätého, ktorý z nej urobil nového človeka.⁶²

3. Aplikácia pre spiritualitu žien

Púštna spiritualita je hlboko intímna a zároveň zraniteľná. Zbavujeme sa všetkých prebytočných vecí, vyzliekame sa zo starého človeka (Kol 3,9 – 10; Ef 4,22 – 24) a obliekame si Krista (Rim 13,14). Touto cestou kráčame väčšinou sami, bez nároku na svetskú odmenu. V púšti sa stávame závislí iba na Bohu. Cieľom púštnej cesty je iba Láska, stretnutie sa s Laskou a následná premena človeka. Púšť v našom živote môže byť aj nejaká ťažkosť, problém, ktorý dlhodobo nevieme vyriešiť, a ťahá nás k pádom, kritike alebo hnevu. Ak mu máme čeliť, potrebujeme odvahu vstúpiť do svojho srdca v tichu. Tomu nás učia púštne matky. Všetky naše emócie sú potrebné. Nie sú ani dobré ani zlé. Chcú nám niečo povedať, čo znamená, že by sme im mali venovať pozornosť, no neradiť sa nimi bez rozlíšenia. Je potrebné ich podrobiť analýze rozumu. Ticho nás učí správne rozlišovať pocity, hovoriť málo a učiť nás dôvere Bohu aj druhým. Stáva sa bránou k srdcu druhých ľudí a citlivým na ich potreby.

Ammy nás tiež učia, ako sa modliť, vychovávať a viesť. Vo svojich skutkoch, slovách aj myšlienkach sú konzistentné. Nesnažia sa o prehnanú aktivitu zameranú na výkon alebo službu. Uprednostňujú miernosť vo všetkom, ktorá vedie k pokojnejšiemu životu, pomáha nám dosiahnuť zrelosť v emóciách. Vďaka nej nechceme všetko naraz, ale postupne. Cez túto cnosť sa môžeme stať silnejšími, rastieme v sebapoznání a sme aj disciplinovanejší (2Pt 1,5 –7). *Ammy* sú pre nás aj vzorom vernosti Bohu. Ani pre ne to nebolo ľahké, no vytrvali. V zápasoch hľadali Pána, modlili sa aj Svätým Písmom, boli vdáčne a očakávali víťazstvo Boha. Snažili sa neprepadnúť zúfalstvu alebo sebaľúti. Preto odporúčajú aj v ťažkostiach hovoriť málo, lebo človek má vtedy tendenciu k sebaľúti, či k závisťi voči druhým. Všetko máme odovzdať Bohu, v modlitbe a čakať na jeho riešenie. Boh v tom čakaní je s nami, pomáha nám, nezanechá nás (Dt 31,6).

⁶⁰ TAMANINI, Augusto Paulo. The Ancient History and the Female Christian Monasticism: Fundamentals and Perspectives. In *Athens Journal of History*, 2017, Vol. 3, Is. 3, s. 246. [online]. [cit 2024-10-02]. <<https://doi.org/10.14746/pst.2023.44.7>>.

⁶¹ SOFRONIUS, biskup Jeruzalema. *Život svätej Márie Egypťskej*. Preklad Pástor Karol Marian. Michalovce: Spolok sv. Cyrila a Metoda, 2023, s. 3.

⁶² SOFRONIUS, biskup Jeruzalema. *Život svätej Márie Egypťskej*, s. 32 – 39.

Záver

Analýzou života vybraných púštnych matiek sme zistili, že matky (*ammy*) hoci vyhľadávali samotu, svoje príbytky si nestavali ďaleko od obydľia ľudí. Boli samostatné, hovorili málo, empatické, súcitné a milosrdné. Na svojej ceste k zjednoteniu s Bohom bojovali proti pokušiteľovi, spomienkam, myšlienkam. K tomu im pomáhala askéza, ustavičná modlitba, jednoduchosť v obliekaní a v príbytku, striedmosť v jedení, vytrvalosť a vernosť. Často vzývali o pomoc Ježiša. Svojím životom sa ammy stali vzorom pre iné ženy, ktoré sa stali ich učeníčkami. Nie zriedka k nim chodili po radu aj mnísi, niektoré z nich žili spočiatku aj v mužských kláštoroch. Ammy boli priame, odvážne, vyučovali, radili druhým, so svojimi nasledovníčkami sa modlili a zápasili o ich srdcia. Takým spôsobom praktizovali duchovné materstvo. Vo svojej láske a túžbe po zjednotení sa s Bohom boli vášnivé. Nebáli sa obetovať svoju krásu pre vyšší cieľ, v tomto prípade túžbu úplne sa oddať Bohu. Na druhej strane však niektoré ženy, ktoré odišli na púšť, sa obliekali ako muži, aby skryli svoje telo a ženskosť. Naozaj tým popreli svoju úlohu ženy? Dlhým pôstom, askézou, strihom vlasov a výberom oblečenia na prvý pohľad ženu ani nepripomínali. No je možné, že svojím spôsobom sprevádzania druhých, ktorých viedli s láskou, súcitom a s citlivým chápaním srdcom, prehĺbili svoje srdce. Aktívne počúvali nielen iných, ale naučili sa aktívne počúvať aj Ducha Svätého, a tak citlivo vnímať potreby tých, ktorí k nim prišli. Nie všetky ženy žijúce v púšti sa obliekali ako muži. Známa je napr. Synkletika z Palestíny, ktorá nepoprela svoje ženské telo výberom mužských šiat a Mária Egyptská, ktorá pri stretnutí s mníchom povedala pravdu o svojom pôvode. Z toho môžeme usúdiť, že sila ženy nie je len v slove a jej krásu sa neprejavuje len v tom, ako sa oblieka. Dôležitým prvkom na ceste sebaznaniu je vedomie vlastnej hodnoty, identity, ktorá vyviera zo srdca. Spiritualita púšte nám pomáha očisťovať si srdce, dozrievať v láske, byť odvážne (2Mach 7,20 – 21; Jn 19,25 – 26). Učí nás prijať svoje telo ako dar a cez neho vyjadriť všetko, čo máme v srdci (Mt 5,8; 6,21 – 22; 15,18 – 19).

Vieme, že do púšte odchádzali muži aj ženy, aby odišli od hluku, davu ľudí a hľadali Boha v tichu a v samote. Obyvateľov púšte charakterizovala čistota srdca, myšlienok, zrelosť v emóciách a pocitoch. Sú nám príkladom toho, ako sa môžeme naučiť počúvať Boha, nechať sa ním viesť, nechať sa ním milovať, zjednotiť sa s ním vo svojej zraniteľnosti a v hlbokjej intimite.

BIBLIOGRAFIA

- BEKE, Eduard. *Filokalia alebo láska k dobru, kráse a čnosti*. I. diel prvá časť. 2. vydanie. Ružomberok: VERBUM, 2016.
- BEKE, Eduard. *Filokalia alebo láska k dobru, kráse a čnosti*. I. diel druhá časť. 2. vydanie. Ružomberok: VERBUM, 2016.
- BENEDIKT XVI. Encyklika *Deus caritas est* (25.12.2005), Trnava: SSV, 2006.
- BIBLIA Sväté Písmo Starého a Nového zákona. Trnava: SSV, 2023.
- BOCHANSKI, G. Philip. *Wisdom of the Desert Fathers and Mothers. Ancient Advice for the Modern World*. Gastonia: Tan Books, 2019.
- BURRUSOVÁ, Virginia. *Sexuální životy svatých. Erotika ve starověké hagiografii*. Praha: Academia, 2015.

- CLARKE, Lowther W. K. *The Lausiac History of Palladius. Translations of Christian Literature. Series I. Greek Texts.* London: Society for Promoting Christian Knowledge, 1918.
- EARLE, Mary C. *The Desert Mothers: Spiritual Practices from the Women of the Wilderness.* Harrisburg, Pa: Morehouse Pub, 2007.
- FULA, Milan. *Antropológia ženy.* Bratislava: Don Bosco, 2004.
- CHRYSSAVGIS, John. *In the Heart of the Desert. The Sprituality of the Desert Fathers and Mothers.* Blooming: World Wisdom, 2003.
- JACKSON, Rosie J. *Sacrifice, Salvation and Sex: The Female Body and the Shaping of Christian Antiquity.* A thesis submitted to the University of Manchester for the degree of Doctor of Philosophy in the Faculty of Humanities. 2018. Dostupné na internete: <<https://pure.manchester.ac.uk/ws/portalfiles/portal/86863377/FULL-TEXT.PDF>>.
- KITZLER, Petr. *Příběhy raně křesťanských mučedníků: výběr z nejstarší latinské a řecké martyrologické literatury.* Praha: Vyšehrad, 2009.
- MARKSCHIES, Christoph. *Mezi dvěma světy. Dějiny antického křesťanství.* Praha: Vyšehrad, 2005.
- MORDEL, Štefan *Patrológia.* 3. vydanie. TF v Košiciach Teologický inštitút a kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka v Spišskej Kapitule: Spišské Podhradie, 2009.
- OLEXÁK, Peter. Prosopografický výskum fenoménu ženského eremitizmu/anachoretizmu v 4. a 5. storočí. In *Studia theologica*, 2017, roč. 19, č. 1, s. 113 – 126. <https://doi.org/10.5507/sth.2017.006>
- PAVLÍK, Jiří. *Apofthegmata I. Výroky a příběhy pouštních otců.* 2. vydanie. Praha: Benediktínske arcidiakonství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2009.
- PRUŽINSKÝ, Štefan. *Patrológia II. Cirkevná a kresťanská literatúra 2. – 8. storočia.* Prešov: Pravoslávna bohoslovecká fakulta PO, 2003.
- REJZEK, Jiří *Český etymologický slovník.* Praha: LEDA, 2009. [online]. Dostupné na internete: <https://sehr.gat.ua/ld/0/55/rejzek_j_cesky.pdf>.
- SOFRONIUS, biskup Jeruzalema. *Život svätej Márie Egyptskej.* Preklad Pástor Karol Marian. Michalovce: Spolok sv. Cyrila a Metoda, 2023.
- SWAN, Laura. *The Forgotten Desert Mothers. Sayings, lives and stories od early christian women.* Manwah, N.J.: Paulist Press, 2001.
- TAMANINI, Augusto Paulo. The Ancient History and the Female Christian Monasticism: Fundamentals and Perspectives. In *Athens Journal of History*, 2017, Vol. 3, Is. 3, P. 235-250. <<https://doi.org/10.30958/ajhis.3-3-4>>.
- THOMAS, Charles, LÉON-DUFOUR, Xavier. Púšť. In LÉON-DUFOUR, Xavier (ed.). *Slovník biblickej teológie.* Trnava: Dobrá Kniha 2015, s. 708 – 712.
- WARD, Benedicta. *The Sayings of the Desert Fathers. The Alphabetical Collection.* Metropolitan Anthony: Cistercian publications, 1984.
- WYGRALAK, Paweł. *Spiritual Message od the Desert Mothers: Syncretica, Sarah and Theodora.* Poznań Theological Studies 44(2023), p. 123 – 135. <<https://doi.org/10.14746/pst.2023.44.7>>.

Internetové zdroje

BIBLE STUDY TOOLS. *New Testament Greek Lexicon – NAS*. Dostupné na internete: <<https://www.biblestudytools.com/lexicons/greek/nas/eremos.html>>.

FRANTIŠEK. *Katechézy o nerestiach a cnostiach*. Dostupné na internete: <<https://www.vaticannews.va/sk/papez/news/2024-02/katecheza-o-nerestiach-a-cnostiach-8-acedia.html>>.

SLOVNÍK CUDZÍCH SLOV [online]. Dostupné na internete: <<https://slovníkcudzich-slov.sk/slovo/apatia>>.

Adresa autorky:

Mgr. Slavomíra Svobodová

Katolícka univerzita v Ružomberku, Teologická fakulta

externá doktorandka

Hlavná 89, 041 21 Košice

e-mail: slavomira.svobodova570@edu.ku.sk